Renkli
OKUL ANSİKLOPEDİSİ
Sayı: 1 Fiatı: 100 kuruş
1971-1972 ÖĞRETİM YILI PROĞRAMLARINA GÖRE HAZIRLANMIŞTIR



KAPAKTAKİ PADİŞAH



Fatih, "AVNİ" takma adıyla şiir yazardı

19 yaşında Osmanlı Devleti'nin başına geçerek kısa zamanda bu devleti dünyanın en büyük imparatorluğu haline getiren Fatih, çok başarılı bir komutan, eşsiz bir yönetici olduğu kadar, üstün bir insan ve gerçek bir edebiyatçı özelliklerine de sahipti.

Yazdığı şiirler, sanat çevrelerinde zevkle okunur ve çok beğenilirdi. Şiirlerini "Avni" takma adıyle yazardı. Bunları daha sonra küçük bir kitapta toplamıştı.

Fatih edebiyat alanındaki çalışmaları yanında bayındırlık işlerine de büyük önem vermişti. Onun zamanında devletin sınırları içinde 308 cami, 57 medrese 59 hamam, sayısız bedesten, han ve çeşitli eserler yapılmıştı. Fatih bütün bilginleri korumuş, onlara hürmet etmiş ve büyük değer vermişti.

Bütün bunların yanında Fatih çok az insanda bulunan üstün özellikleri ile de ün salmıştı. O hak yemekten hoşlanmayan, herkese saygı duyan bir insandı.

Bunları biliyor musunuz?

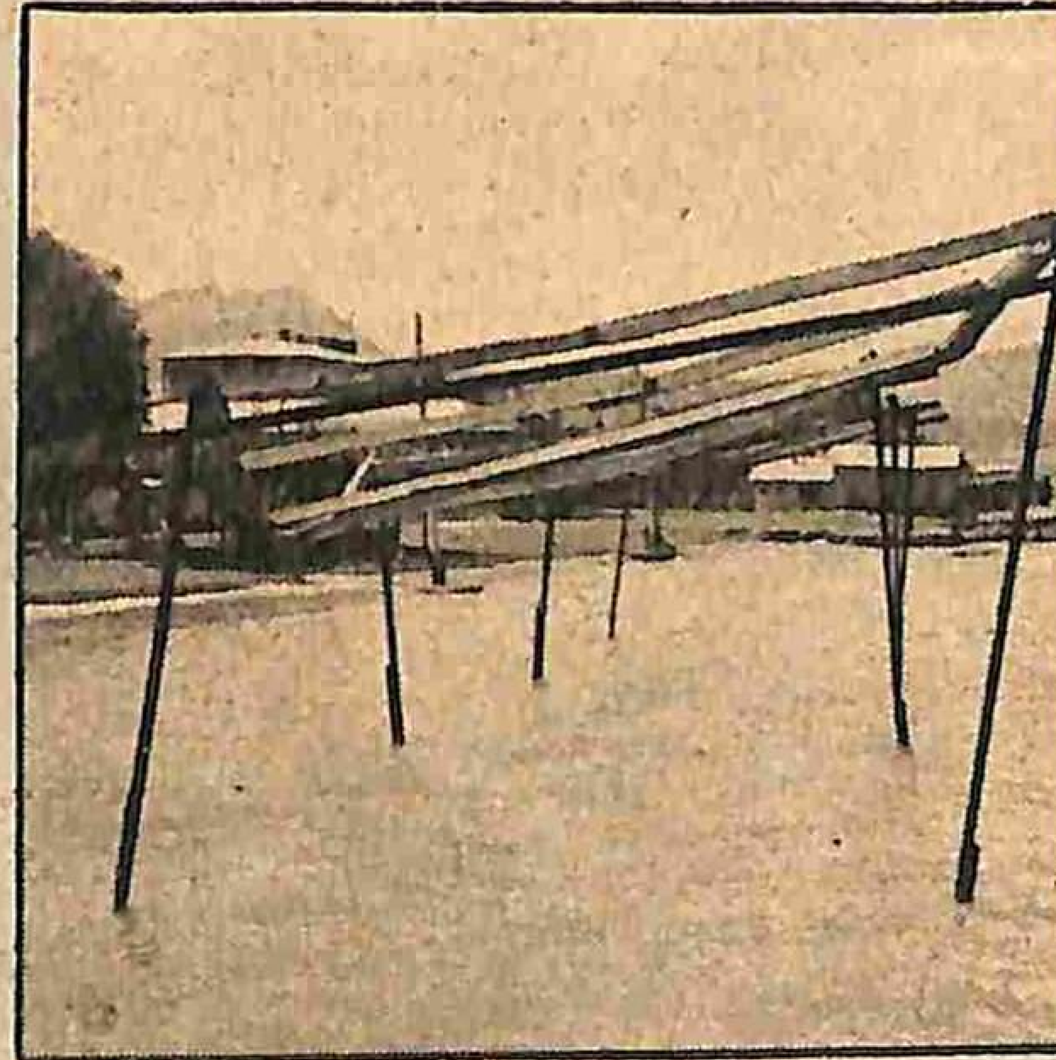
KANGURU'nun adı "Bilmiyorum" anlamına geliyor



Keseli memeliler sınıfından olan ve sadece Avustralya'da yaşayan kangurularınadı "Bilmiyorum" anlamına gelmektedir. Bu adın hikâyesi Avustralya'nın keşfine kadar gider. Avustralya'nın kâşifi olan James Cook, kıtaya ayak bastığı zaman orada yerlilerle karşılaşır. Yerlilerin yanında kangurular bulunmaktadır. James Cook, ilk defa gördüğü bu hayvanın adının ne olduğunu yerlilere sorar. Yerliler ise kendi dillerinde bilmiyorum anlamına gelen "Kanguru" cevabını verirler. Cook, bunun yerliler tarafından kanguruya verilen ad olduğunu zanneder ve memleketine döndüğü zaman birlikte götürdüğü bu hayvanları kanguru diye tanıtır. O günden sonra da bu garip hayvan kanguru adıyle bilinir.

Van gölünde niçin hayat yoktur?

Türkiye'nin en büyük gölü olan Van gölü, içinde bulunan canlılar bakımından çok değişik özellikler göstermektedir.



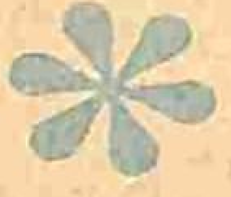
Van gölünden çıkıp da gölün sularını denize boşaltan bir akarsu yoktur. Bu da gölün suyunun çok tuzlu olmasına yol açmaktadır. Bu tuzun % 35 i de sodadır. Soda ve tuz normalden fazla oldu mu yaşamayı imkânsız kılmaktadır. Bu nedenle de Van gölünde bir cins balık hariç ne bitki ne de başka canlı yaşayamamaktadır. Van gölünde yaşayan balık özellikle göle dökülen akarsuların ağız kısmında tuz oranının biraz azaldığı yerlerde bulunmaktadır. İlmi adı "Alburnus tarikhi" olan bu balık bir cins tatlı su kefalıdır ve halk arasında, "İnci" adıyla bilinir.

Renkli OKUL ANSİKLOPEDİSİ

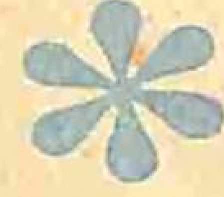
Veb Ofset A.Ş. adına sahibi: HALDUN SİMAVİ
Genel Yayın Müdürü : Necati Zincirkıran
Sorumlu Yazı İşleri Müdürü : Zeki Domaç
Müessese Müdürü : Kemal Kınacı

•İdare: Alay Köşkü Caddesi Cağaloğlu - İstanbul •Basıldığı yer: Veb Ofset Matbaası-İstanbul •Telefon: 26 60 00

Canlılar ve cansızların özellikleri



ÇEVREMİZDE BULUNAN BÜTÜN VARLIKLAR CANLI VE CANSIZ OLMAK ÜZERE İKİ GRUBA AYRILIR



İNSAN, HAYVAN VE BİTKİ GİBİ VARLIKLAR CANLIDIR. TAŞ TOPRAK VE MADENLER İSE CANSIZDIR.

Dünyadaki bütün varlıklar canlı ya da cansız olarak adlandırılır. Örneğin insan, hayvan bitki gibi varlıklar canlıdır. Toprak, taş ve madenler de cansızdır.

Farklar

Canlılarla cansızlar arasında bir çok ayrılıklar vardır. Bunları anlayabilmek için canlıların genel özelliklerini incelemek gerekir. Bu özellikler şunlardır:

Doğmak

Her canlı mutlaka bir anadan doğar. Hayvanlar yumurta ile çoğalır. Bitkilerde ise bu iş tohumla olur.

Büyümek

Doğduklarında çok ufak olan canlılar beslenerek büyür ve analarının şekline dönüşürler.

Solunum

Her canlı havadan oksijen alıp karbondioksit verir. Bu olaya solunum denir. Solunum esnasında enerji meydana gelir. Enerji hem ısı hem de hareket etmemizi sağlar.

Hareket

Yaşayan her canlı hareket eder. Bu sayede düşmanlarından korunur, kendisi için faydalı şeylere yaklaşır. Bitkilerin hareketi daha sınırlıdır. Örneğin ışığa doğru yönelir, ya da bir etkiye hareketle cevap verirler. Bu olaya irkilme adı verilir.

Üreme

Canlılar büyüdükten sonra kendilerine benzeyen yavrular meydana getirirler. Böylece çoğalırlar.

Ölüm

Canlılar bu özelliklerini kaybedince ölürler. Artık onlar da cansız varlık haline gelirler.

Bütün bu özellikler cansız varlıklarda bulunmadığı için canlılarla cansızlar kesin olarak birbirlerinden ayrılırlar.

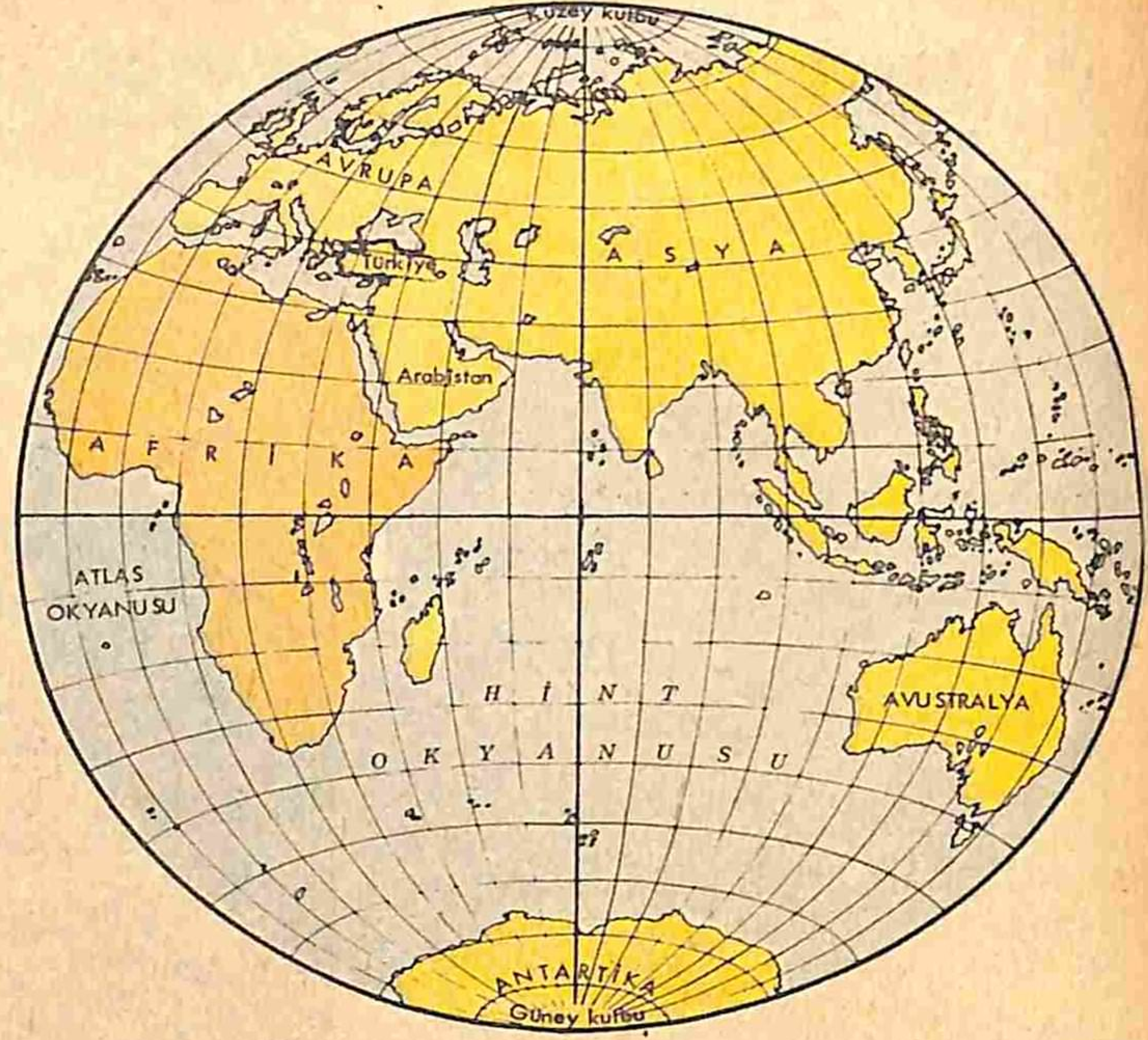
Canlılar doğar, büyür ve ölürler

Canlılarla cansızların farkları, canlıların genel özelliklerinden ortaya çıkar. Bu özelliklerin başında doğmak, büyümek ve ölmek gelir. Bunlardan başka, canlıların, hareket solunum, beslenme, üreme gibi özellikleri de vardır.

Dünyanın ikinci büyük kıtası

AFRİKA

- AFRİKA ASYA'DAN SONRA DÜNYANIN İKİNCİ BÜYÜK KITASIDIR
- BU KITADAKİ BAZI İNSANLAR HÂLÂ TAŞ DEVRİ HAYATI YAŞARLAR
- NÜFUSUN YARISINI SİYAH IRKTAN OLAN İNSANLAR TEŞKİL EDER



Afrika'nın dünya üzerindeki yerini gösteren harita

Asya'dan sonra dünyanın ikinci büyük kıtası olan Afrika 30 milyon kilometrekare yüzölçümlüdür. 37 derece kuzey, 35 derece güney paralelleri arasında uzanır. Afrika, Süveyş kanalı ile Asya'dan, Cebelitarık boğazı ile de Avrupa'dan ayrılır.

Afrika yüzey şekilleri bakımından sade bir özellik gösterir. Dünyanın en büyük çölü olan Büyük Sahra kıtanın kuzey kısmında doğu batı yönünde uzanarak kıtayı ikiye böler. Çölün kuzey kısmında Akdeniz iklimi, güneyinde ise tropikal iklim hüküm sürer. Büyük Sahra'da ise hayat yoktur. Orta Afrika'nın en büyük özelliği balta girmemiş ormanlarla kaplı olmasıdır. Kıtanın dağları kuzeybatı, doğu ve güneyinde toplanmıştır.

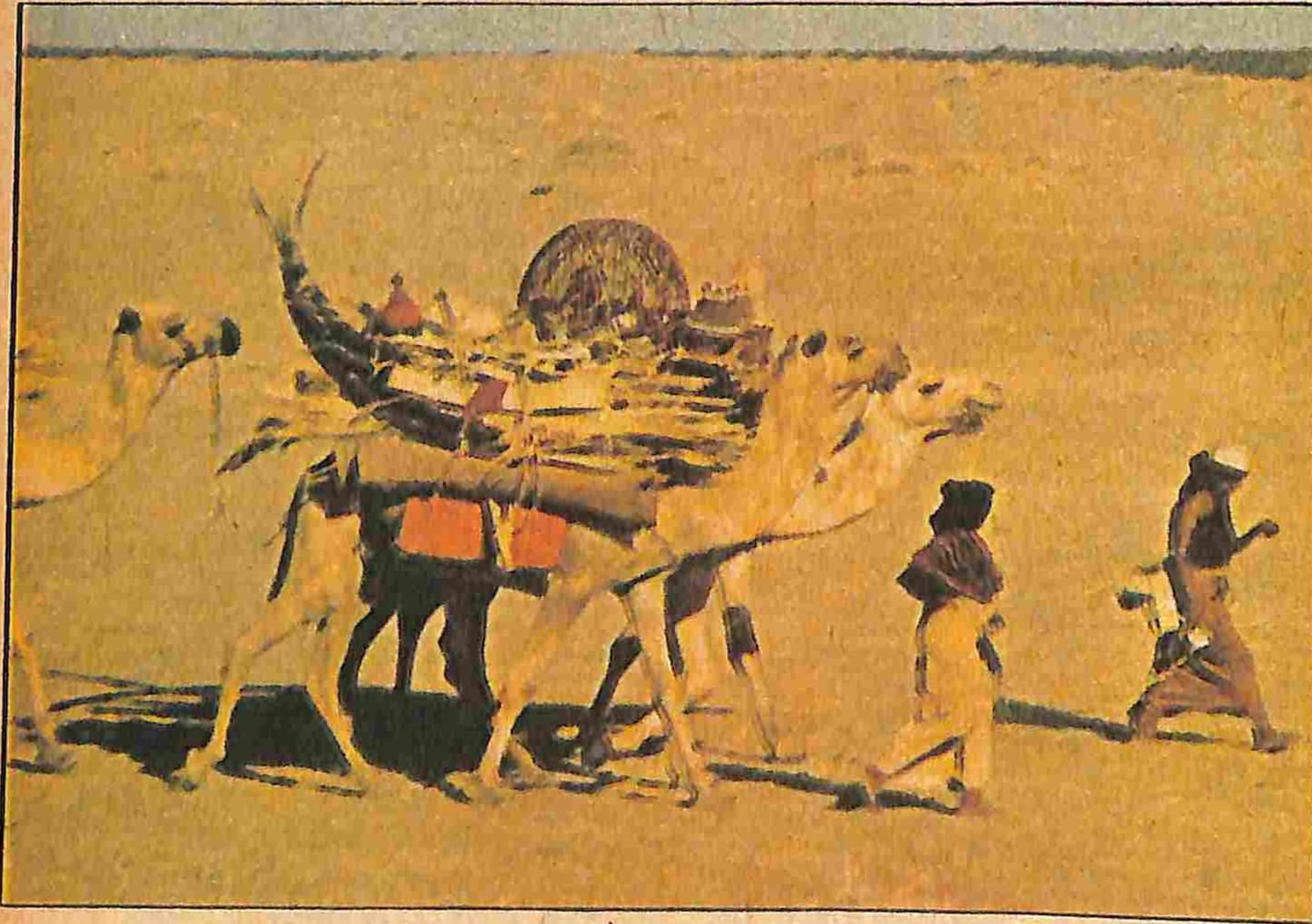
Irklar

Afrika, ırk, din ve diller bakımından karışık bir kıtadır. Kıtanın 350 milyona yakın olan nüfusunun yarısına yakını siyah ırktandır. Siyah ırktan olan insanlar da Pigmeler, Boşimanlar, Bantular, Sudan Zencileri ve Hotantolar gibi gruplara ayrılırlar. Bunların büyük bir kısmı hâlâ ilkel hayat yaşamaktadır. Siyah ırklı insanların kurdukları devletler de dünyanın en az gelişmiş devletleri arasında yer alır. Kıtanın kuzey kesimlerinde genellikle beyaz ırktan olan insanlar vardır. Beyaz ırkın içinde Araplar, Berberiler, Tuaregler, Habeşler ve Somalililer yer alır.

Dinler

Siyah ırktan olan insanların birçoğu hâlâ ilkel dinlere inanmaktadır. Bunlar arasında Animizm, Fetişizm, Totemizm gibi Putperest dinleri vardır. Kıtada en yaygın din Müslümanlıktır. Hemen hemen bütün Kuzey Afrika Müslümandır. Güneyde ise, Putperestlerin yanında Hıristiyanlar vardır.

Yakın zamana kadar büyük bir kısmı sömürge olan Afrika kıtasında özellikle son yıllarda milletler bağımsızlıklarını kazanmışlardır.



Dünyanın en büyük çölü Afrika'dadır

Dünyanın en büyük çölü olan Büyük Sahra Afrika kıtasında bir baştan bir başa uzanır. Adeta kıtayı ikiye böler. Çölde hayat yoktur. Ancak vahaların bulunduğu kenar kısımlarında göçebe kabileler ilkel bir şekilde yaşar.

Afrika'yı kim keşfetti ?

Afrika, özellikle kıtanın iç kısımları 18'inci yüzyılın ortalarına kadar uygar dünyaya kapalı kaldı. Daha önceki tarihlerde birçok Avrupalı kıtanın kıyılarına yerleşmiş ama, içlere gitmeye hiç bir zaman cesaret edememişlerdi.



Henry Stanley

Afrika'da ilk kez iç kısımlara gidebilen kâşif İskoçyalı Bruce-dur.. Bruce Nijer nehrinin kaynağına kadar çıktı. Dönerken nehre düşerek boğuldu.

Afrika Kıtası'nda en büyük keşif gezileri yapan kâşif David Livingston'dur. Livingston'un uzun gezileri sırasında kaybolduğu haberi bile çıktı. Amerikalı bir gazeteci olan Henry Stanley onu aramak için Afrika'ya gitti. Aramaları sonunda Livingston'u Tanganika gölü yakınında bir yerli kabilesinin içinde buldu. Bu iki ünlü kâşiften sonra Afrika'nın bilinmeyen yerleri yavaş yavaş ortaya çıktı.

Afrika'nın nüfusunun yarısı siyah ırktandır

Afrika kıtasının 350 milyona yaklaşan nüfusunun yarısı siyah ırktandır. Bu ırktan olan insanlar kıtanın özellikle orta ve güney kısımlarında toplanmıştır. Genellikle az gelişmiş bir kıta olan Afrika'daki siyah insanların çoğu hâlâ ilkel bir hayat yaşamaktadır. Dinleri ve gelenekleri çok geridir.

Afrika'dan bazı rakamlar

En yüksek dağları

Klimanjaro	(Tanzaniya'da)	6010 M.
Kenya	(Kenya'da)	5240 "
Ruvenzori	(Uganda'da)	5120 "
Rasdajan	(Habeşistan'da)	4260 "
Elgon	(Kenya'da)	4321 "
Jebel Tubkal	(Fas'ta)	4165 "

En büyük gölleri

Viktorya	68100 Km^2
Tanganika	31900 "
Niyasa	30800 "
Çad	20000 "
Rudolf	8600 "
Albert	5300 "

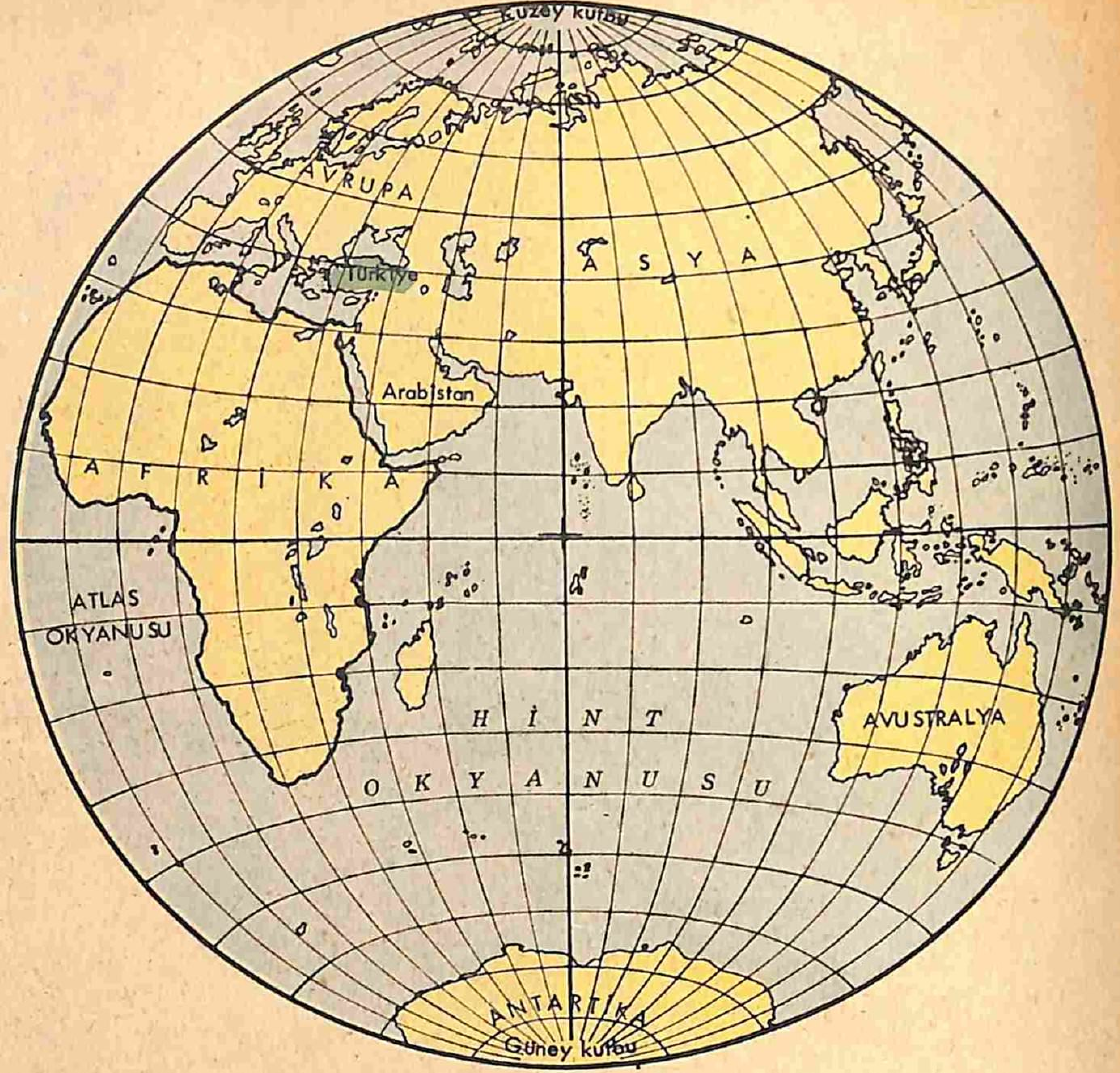
En uzun nehirleri

Nil	6671 Km
Kongo	4200 "
Nijer	4160 "
Zambezi	2660 "
Oranj	1860 "
Okavango	1800 "

Türkiye'nin coğrafi konumu

YURDUMUZ KUZEY YARIMKÜREDE ASYA, AVRUPA VE AFRİKA KITALARININ BİRBİRİNE ENÇOK YAKLAŞTIĞI YERDE ÜÇ TARAFI DENİZLERLE ÇEVRİLİ BÜYÜK BİR ÜLKEDİR...

Yurdumuz, kuzey yarımkürede, üç kıtanın birbirine en çok yaklaştığı yerde bulunur. Bu kıtalar Asya, Avrupa ve Afrika'dır. Türkiye bu kıtalardan Asya ile Avrupa arasında yer alır. Yurdumuz 36 ve 42 derece kuzey parelelleri, 26 ve 45 derece doğu meridyenleri arasında bulunmaktadır.



Yurdumuz Kuzey Yarım Kürede Asya ile Avrupa arasında bir köprü gibidir. Bu iki kıtada da toprakları vardır.

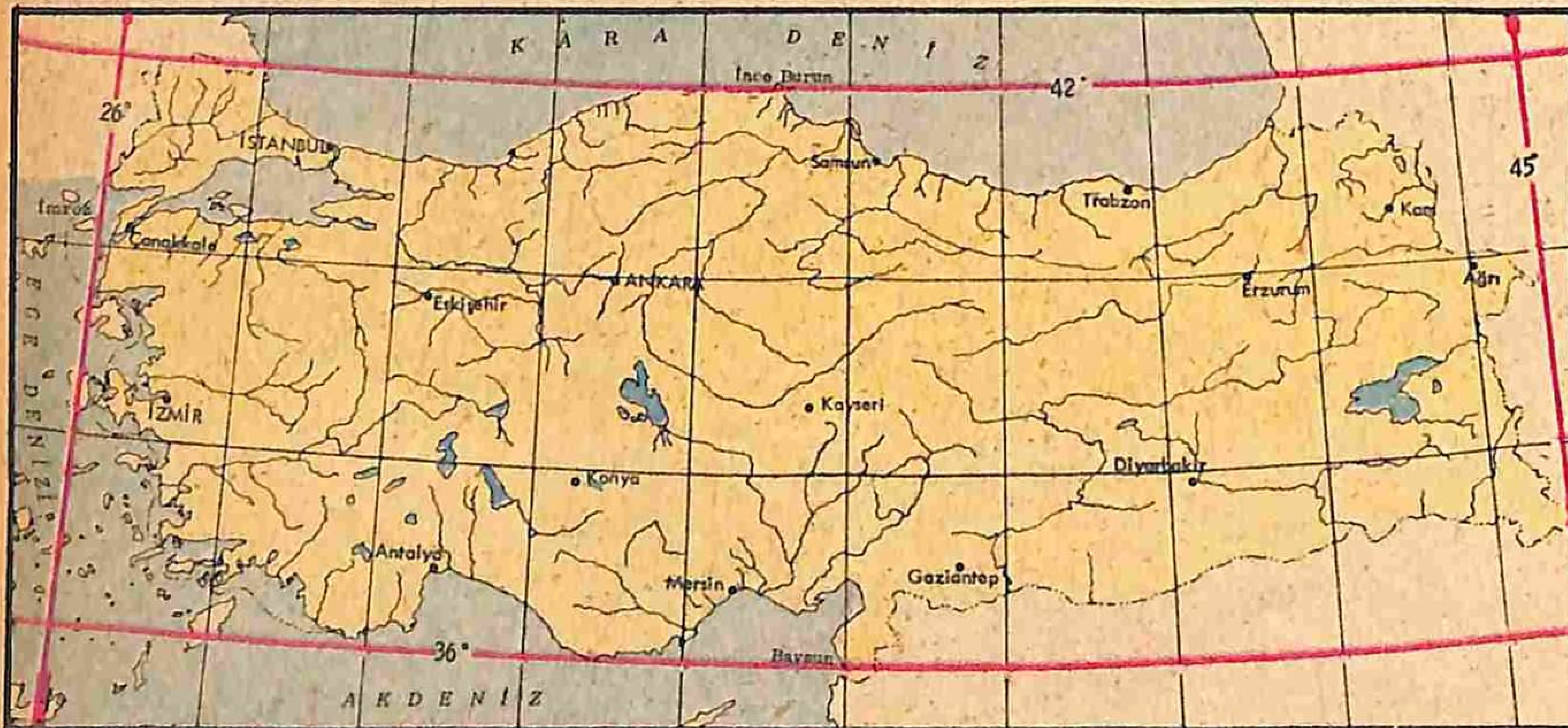
Coğrafya özellikleri

Türkiye bir kısmı Asya kıtasında bir kısmı da Avrupa kıtasında olmak üzere iki kara parçasından meydana gelmiştir. Bunlardan Asya'daki kara parçasının adı Anadolu'dur. Buraya "Küçük Asya" da denir. Avrupa' daki parçanın adı ise Trakya'dır. Yurdumuzun 780 600 kilometrekare olan yüzölçümünün 757 000 kilometrekaresini Anadolu toprakları teşkil eder. Trakya'nın yüzölçümü ise 23 600 kilometrekaredir.

Üç tarafı denizlerle çevrili olan yurdumuzun en doğu ucu Ağrı ili sınırlarındadır. Buradan 45 derece doğu meridyeni geçer. En batı ucu 26'ncı derece doğu meridyeninin geçtiği İmroz adasındaki Avlaka Burnu' dur. En Kuzey ucu Sinop yakınlarında İnce Burun'dur ve buradan 42 derece kuzey pareleli geçer. En güney ucu ise Hatay ilinin Baysun köyüdür. Buradan da 36'ncı derece kuzey paraleli geçer. Türkiye'nin içinden 6 parelel, 19 meridyen dairesi geçmektedir. Yurdumuz doğu Avrupa saat dilimindedir ve her tarafta aynı saat kullanılır.

Yurdumuz şekil olarak diktörtgene benzer. Bu dikdörtgenin eni ile boyu arasında büyük bir fark vardır. Türkiye'nin eni, en dar yerinde 450 (Giresun–Suruç arası) en geniş yerinde ise (650) kilometredir. (Kerempe burnu ile Anamur'un doğusu arası.) Yurdumuzun uzunluğu eninin üç katı kadardır. Türkiye'nin boyunun uzunluğu Baba burnu ile Iğdır ovasının güneydoğu köşesi arasında 1600 kilometreyi bulur.

Yurdumuzun üç tarafı denizlerle çevrilidir. Bunlar, kuzeyde Karadeniz, güneyde Akdeniz ve batıda Ege denizidir. Marmara ise bir iç denizdir. Toplam sınırlarımızın uzunluğu 10 bin kilometreye yakındır. Bunun 7200 kilometresini deniz, 2631 kilometresini de kara sınırlarımız teşkil eder.



Türkiye'nin içinde kaldığı paralel ve meridyen dairelerini gösteren harita.



Türkiye'nin yeri

Uzaydan çekilen bu fotoğrafta yurdumuzun yeri ve çevresinde bulunan kara ve denizler kolayca görülmektedir

BÜYÜK ŞEHİRLERİMİZİN

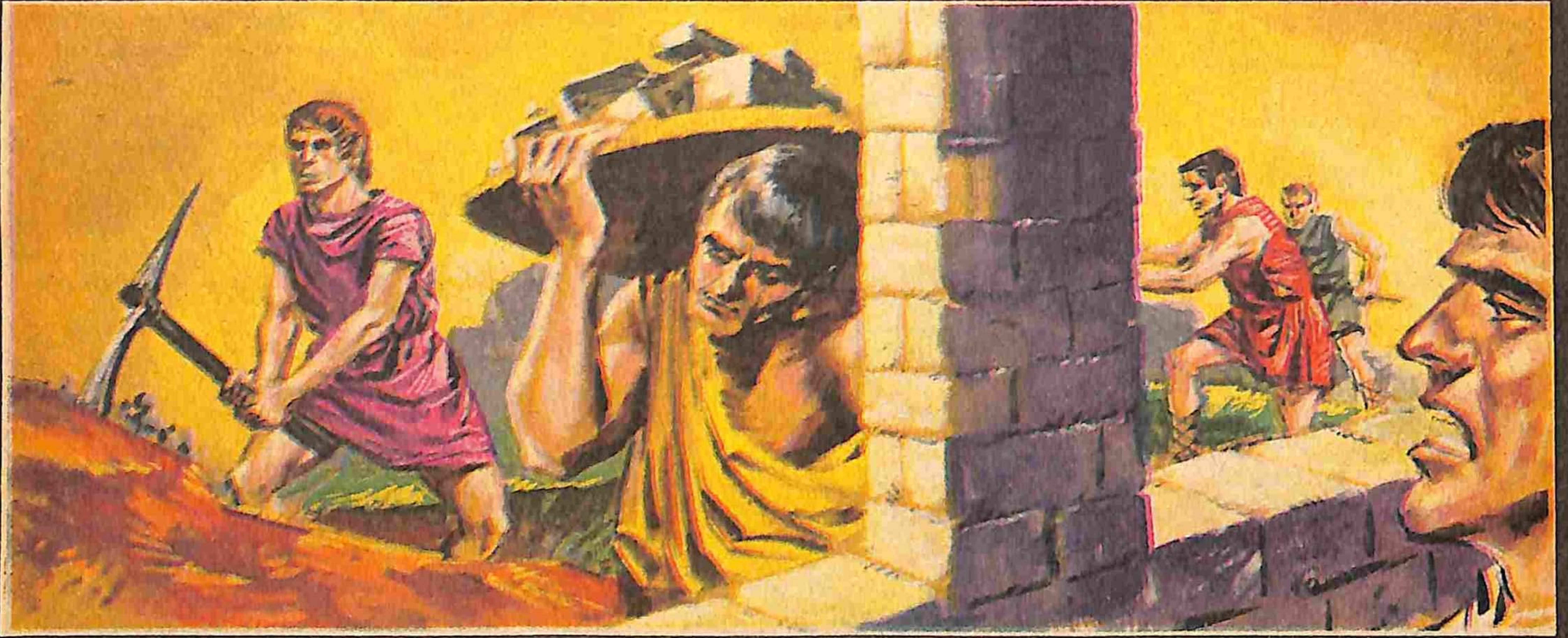


1 Ankara'nın öyküsü bundan 4000 yıl önceki zamanlarda başlar. Bu kent ülkemizin en eski yerleşme merkezlerinden biridir. Ta Hititler zamanında şimdiki Ankara yakınlarında "Ankuva" adlı küçük bir kent vardı. Ankara'nın büyük bir kent haline gelmesi Frigler zamanında oldu. Ünlü Frig Kralı Midas, fethettiği Hitit topraklarını gezerken, Ankara'nın olduğu yerde bazı eşyalar buldu. Adamlarına dönerek buraya bir şehir kurmalarını emretti. Frigler kısa zamanda şehri kurdular.

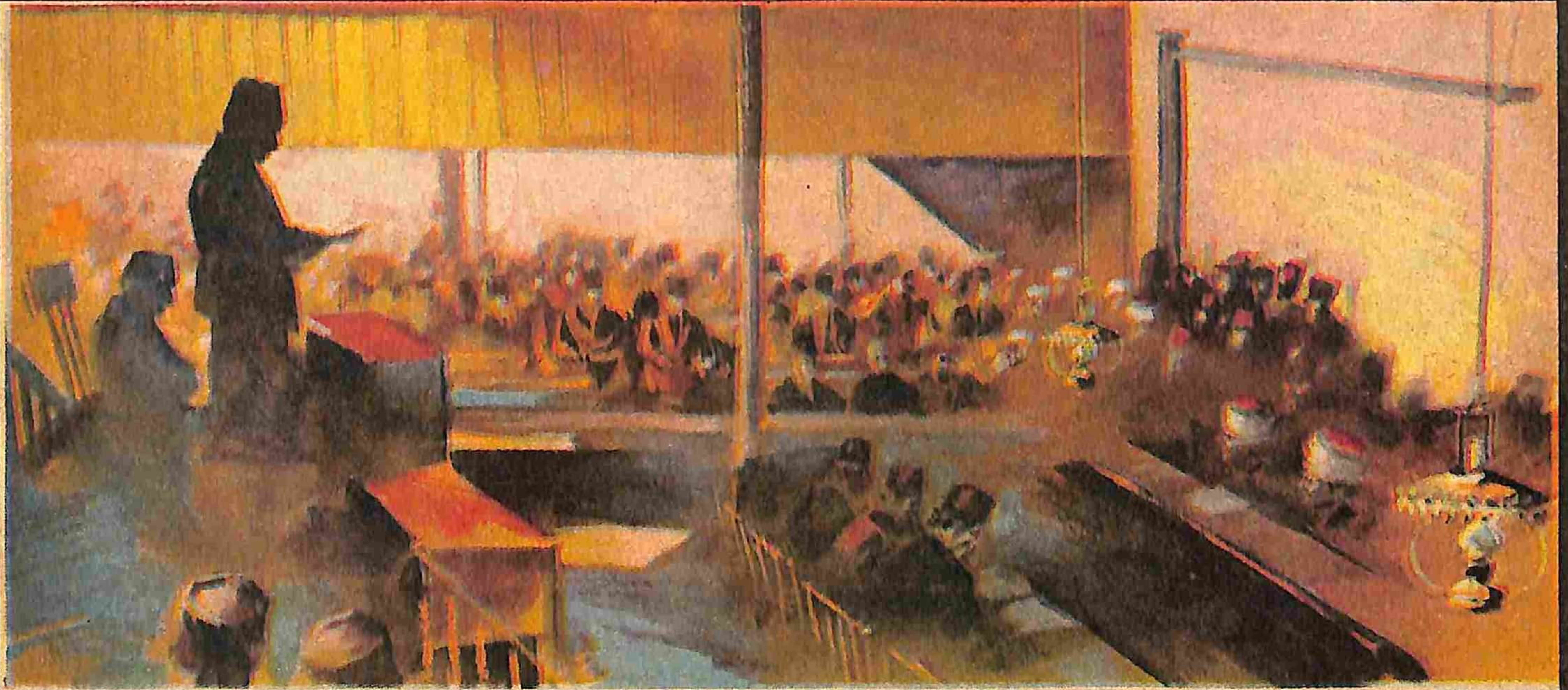


3 Roma İmparatorluğu ikiye bölündükten sonra Ankara Bizans'ın payına düştü. Bir süre eski önem ve güzelliğini korudu. Bu sıralarda Ankara'nın adı "Ankira" idi. Sonraları Bizans'ın komşuları olan Emeviler, Abbasiler ve Selçuklular Ankara'ya birçok kez hücum ettiler. Bunların bazılarında kenti tahrip edip yağmaladılar. Malazgirt zaferinden iki yıl sonra 1073'de Ankara Türklerin egemenliğine girdi. Danişmentliler adı verilen Türk boyu Ankara'yı savaşta fethettiler.

TARİHİ ANKARA



2 Ankara Friglerden sonra kısa sürelerle Lidyalılar, İranlılar, Makedonyalılar ve Galatların yönetiminde kaldı. Bundan 2200 yıl kadar önce de kente Romalılar egemen oldu. Ankara Roma yönetiminde kaldığı 650 yıl içinde en parlak dönemini yaşadı. Başta Ogüstüs olmak üzere Roma İmparatorları burada saraylar, tapınaklar ve büyük binalar yaptılar. Kenti surlarla çevirdiler. Bundan sonra Ankara bir kale şehri haline geldi. Bir ara kent İranlıların eline düştü. Ama hemen geri alındı.



4 Ankara bu tarihten 1354 yılına kadar çeşitli Türk beyliklerinin egemenliğinde kaldı. Bu arada Bizanslıların saldırılarına uğradı. 1354 yılında kent Osmanlı topraklarına katıldı. 1402'de ise Yıldırım Beyazıt ve Timur Ankara yakınlarında ünlü Ankara savaşını yaptılar. Kent bir müddet Timur'un elinde kaldı. Ankara Osmanlılar zamanında silik bir şehir olarak kaldı. Kurtuluş Savaşı'nda Atatürk 23 Nisan 1920'de ilk Büyük Millet Meclisi'ni topladığı zaman Ankara'yı başkent yaptığını ilân etti.

Osmanlı İmparatorluğu'nun yükselme devri

Fatih Sultan Mehmet devrinin olayları



Fatih İstanbul önlerinde

Birçok milletlerin, özellikle Müslümanların uzun yıllar uğraşıp gerçekleştiremediği işi başaran Fatih Sultan Mehmet ordularının başında İstanbul önlerine geliyor. O sıralarda 21 yaşında olan Osmanlı Padişahı 54 günlük bir kuşatmadan sonra bu değerli kenti Türklere maletmiştir.

II. Murat'ın ölümü üzerine Osmanlı tahtına çıkan II. Mehmet 1451'den 1481'e kadar tahtta kalmıştır. II. Mehmet zamanından itibaren Osmanlı devletinin "Yükselme Devri" denen dönemi başlamıştır. Sultan Mehmet Osmanlı devletinin sınırlarını Rumeli ve Anadolu'da genişletmiş, birçok devleti kendisine bağlamıştır. Fatih devrinin önemli siyasi olayları şunlardır:

Rumeli'deki fetihler

İstanbul'un fethinden sonra başlayan Rumeli fetihleri sonunda şu topraklar Osmanlı İmparatorluğu'na katıldı: 1453 - 1459 yılları arasında yapılan üç sefer sonunda Sırbistan (Belgrat hariç) Osmanlı İmparatorluğu'na bağlandı. 1460'ta Mora despotluğu ortadan kaldırıldı. 1462 yılında Fatih ordusuyla birlikte Eflâk üzerine yürüyerek burayı aldı. Daha sonra Bosna-Hersek ve Buğdan Osmanlı topraklarına katıldı. Fatih devrinde Venediklilerle uzun süren savaşlar yapıldı. Sonunda 1479 yılında Venediklilerin isteği üzerine barış imzalandı.

Anadolu'daki fetihler

Fatih Sultan Mehmet Anadolu'da da bir çok fetihler yaparak Türk birliğini kurdu. Fatih zamanında önce Cenevizlilerin elinde bulunan Amasra alındı (1459). Daha sonra Candaroğulları'nın elindeki Sinop fethedildi (1460). Ertesi yıl Trabzon alınarak buradaki Trabzon Rum İmparatorluğu ortadan kaldırıldı. 1466'da evvelden beri Osmanlıların düşmanı olan Karamanoğulları, Osmanlı devletine bağlandı. 1473 yılında Fatih devrinin en büyük meydan savaşı yapıldı. Osmanlıların doğudaki en tehlikeli komşuları Akkoyunlulardı. Bu devletin hükümdarı Uzun Hasan hem Osmanlı topraklarına saldırıyor, hem de Osmanlıların düşmanlarına yardım ediyordu. Fatih 1473 yılında Uzun Hasan'ın üzerine yürüdü. İki ordu Erzincan yakınlarındaki Otlukbeli mevkiinde karşılaştı. Buradaki meydan savaşı Osmanlıların kesin zaferi ile sonuçlandı.

Deniz seferleri

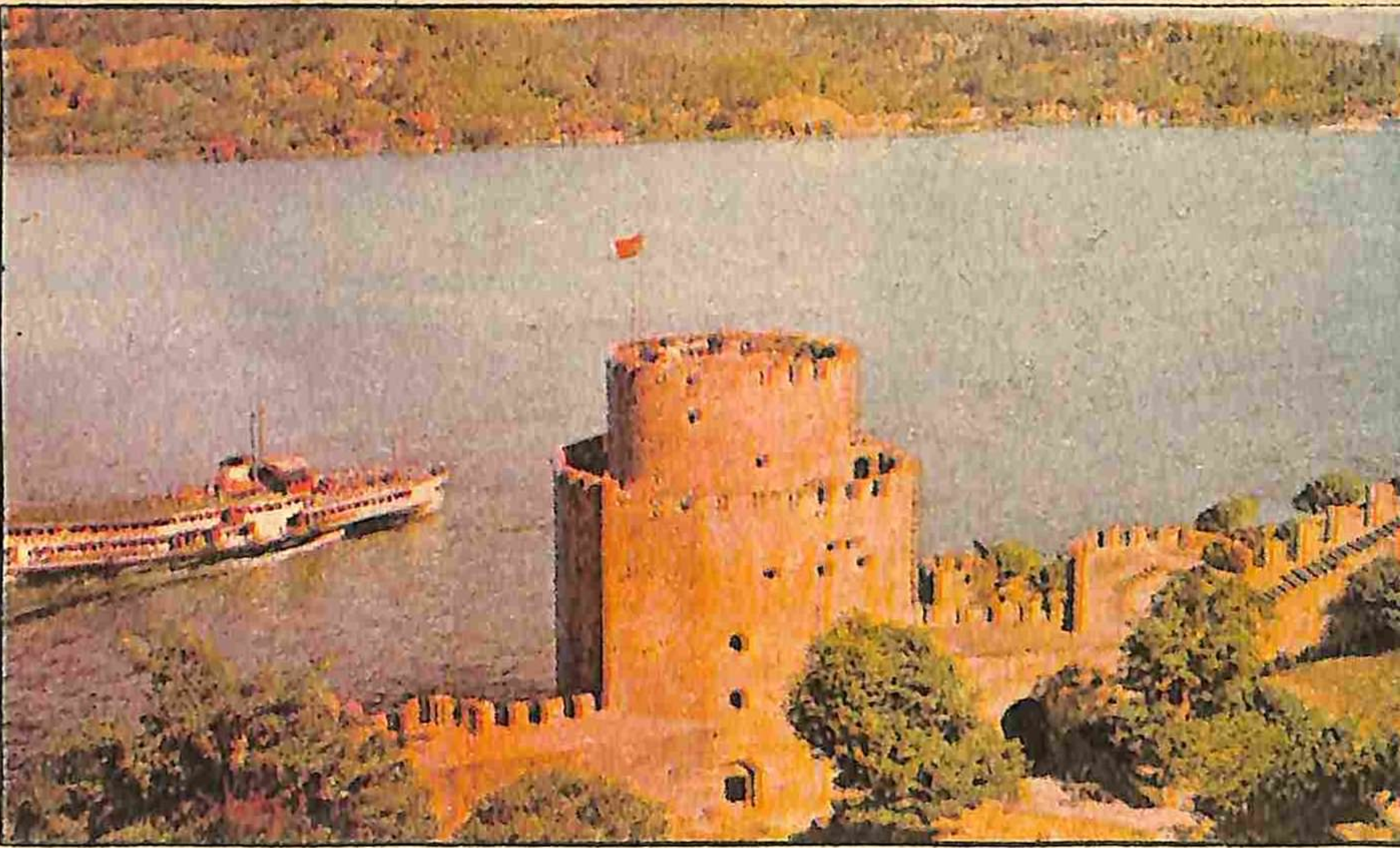
Bunlardan başka deniz seferleri sonunda da birçok topraklar Osmanlı ülkesine katıldı. Önce Ege'deki adalar alındı. 1475 yılında Kırım'a bir sefer yapılarak burası fethedildi. 1480'de ise, önce Rodos'a, sonra da İtalya'daki Otranto'ya deniz seferleri yapıldı.

Fatih Sultan Mehmet 1481 yılında yeni bir sefere çıkarken Gebze'de öldü.

Fatih'in karada yürüyen gemileri

Bizanslılar, Türkler dahil hiçbir kuvvetin İstanbul'u alamayacağını söylüyor, ancak bir mucizenin kenti düşüreceğini iddia ediyorlardı. İşte Fatih bu mucizeyi yarattı. Bu mucizenin başlangıcı da 21-22 Nisan 1453 gecesi oldu. Genç padişah gemilerini Tophane'den karaya çıkararak Tepebaşı'na, oradan da Kasımpaşa-ya karadan çektirdi. Bu olay İstanbul'un Türklerin eline geçmesini sağlayan en önemli faktör oldu.

İSTANBUL'UN FETHİ



Rumelihisarı

Fatih İstanbul'u alabilmek için iki sene müddetle hazırlandı. Bu arada Boğaz'ı emniyete almak için Rumelihisarı'nı inşa ettirdi. Rumeli-hisarı bugün yukarıda görüldüğü gibi eski sağlamlığı ile durmaktadır.

Fatih Sultan Mehmet devrinin en büyük olayı İstanbul'un fethidir. Bu olay, hem Osmanlı devletinin tarihinde hem de dünya tarihinde büyük rol oynamıştır.

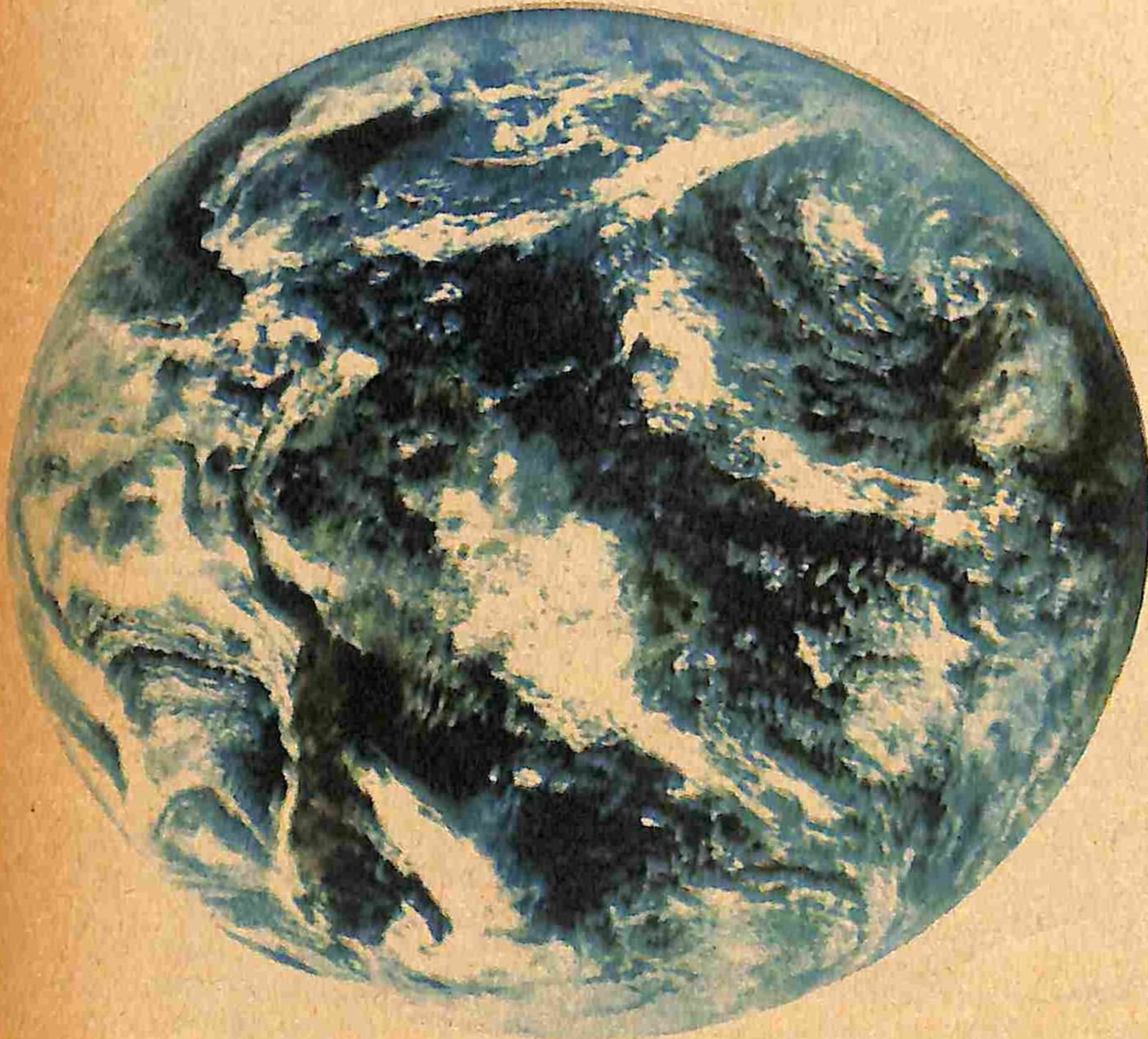
Bizanslıların elinde bulunan İstanbul daha önce birçok kez kuşatılmış, ancak kuvvetli surları ve Rumların "Grejuva" denen silâhları sayesinde her seferinde kurtulmuştu. Fatih tahta çıkınca İstanbul'u fethetmek için Edirne'de hazırlıklara başladı. Çok güçlü bir ordu kurdu. Bunun yanında o zamana kadar görülmemiş büyüklükte toplar yaptırarak İstanbul önüne gönderdi. 5 Nisan 1453'te kendisi de İstanbul önlerine gelerek ertesi gün şehri kuşattı. Bizanslılar şehri Türklerden kurtarmak için her türlü tedbiri almışlardı. Hristiyan devletlerden yardımcı kuvvetler gelmiş, Haliç'in önü zincirle kapatılmıştı. Kuşatmanın ilk anlarında Osmanlı kuvvetleri, karada ve denizde başarısızlığa uğradı. Ancak Fatih donanmayı Tophane'den Kasımpaşa'ya karadan çektirip Haliç'e indirince durum değişti. Bundan sonra Rumlar paniğe kapıldılar. Nihayet 29 Mayıs 1453 te yapılan bir hücumla İstanbul alındı.



Güneş dünya ve gezegenler böyle oldu

1945 yılında Alman Bilgini Kupier'in ortaya attığı teori - ye göre güneş, dünya ve gezegenler uzayda yukardaki gi - bi bir gaz kütlesi halinde iken zamanla yoğunlaşıp dönme - lerine devam ederek bugünkü durumlarına gelmişlerdir.

DÜNYANIN OLUŞUMU VE ŞEKLİ



Uzaydan çekilen bu fotoğraf dünyanın şeklinin küre biçiminde olduğunu kolayca ispatlamaktadır.

Üzerinde yaşadığımız dünya bu - günkü durumuna gelene kadar mil - yarlarca yıl durmadan değişmiş ve gelişmiştir.

Dünyanın oluşu hakkında çok es - ki zamanlardan beri birçok fikirler ortaya atılmıştır. Bunlardan en çok benimseneni dünyanın güneşten kop - muş bir parça olduğunu ve zamanla soğuyup yoğunlaşarak bugünkü şek - lini aldığını kabul eden teoridir. Ö - zellikle 19. yüzyılda benimsenen bu teori 1945 yılında Alman bilgini Ku - pier tarafından değiştirilerek bugün herkesin kabul ettiği şekle sokul - muştur.

Kupier'in teorisine göre, dünya güneş ve gezegenler bundan milyon - larca yıl önce uzayda hep beraber bir gaz kütlesi halindeydiler. Sürek - li olarak dönen bu gaz kütlesinin ba - zı yerlerinde zamanla yoğunlaşma - lar oldu. Fazla yoğunlaşan kısımlar birbirlerinden ayrılarak güneş, dün - ya ve gezegenleri meydana getirdi - ler. Bunların hepsi dönmeye ve so - ğumaya devam etti. Sonunda dünya bugünkü şeklini aldı. Katılaşan dün - yada sular ve karalar meydana gel - di.

Dünyanın şekli

Dünyanın şekli hakkındaki ina - nışlar da değişiktir. İlkçağlarda dün - yanın yuvarlak olduğuna inanan bazı bilginlerin çıkmasına rağmen bu fi -

kir Ortaçağ'da değişmiş ve dünyanın uzayda asılı duran düz bir tepsi şeklinde olduğu fikri ortaya çıkmıştır. Ancak sonraları dünyanın küre biçiminde olduğunu ispatlayan birçok deney ve buluşlar doğmuştur. Bugün ise dünyanın küre biçiminde olduğu fotoğraflarla görülebilmektedir. Bu fotoğraflar uzaya fırlatılan özel araçlar tarafından çekilmektedir.

Bu fotoğraflardan önce dünyanın yuvarlaklığı şu delillerle ispatlanabiliyordu:

Dünya üzerinde bir yerden hareket edilip hep aynı yöne gidilirse kalkılan yere varılır.

Ay tutulduğu zaman dünyanın ay üzerine düşen gölgesi yuvarlak olur.

Uzaktan gelen bir geminin önce yüksek sonra alçak yerleri görülür.

Yükseldikçe daha büyük bir saha görülebilir.

Dünyanın şeklinin küre biçiminde olduğunu söylemiştik. Bu küre kutuplarda biraz basıktır. Nitekim Ekvator'un çevresi 40.076 kilometre olduğu halde, kutuplardan geçen meridyen dairesinin boyu 40.009 kilometredir. Dünyanın yüzölçümü 510.000 kilometrekare, hacmi ise 1.083.000.000 metreküptür.

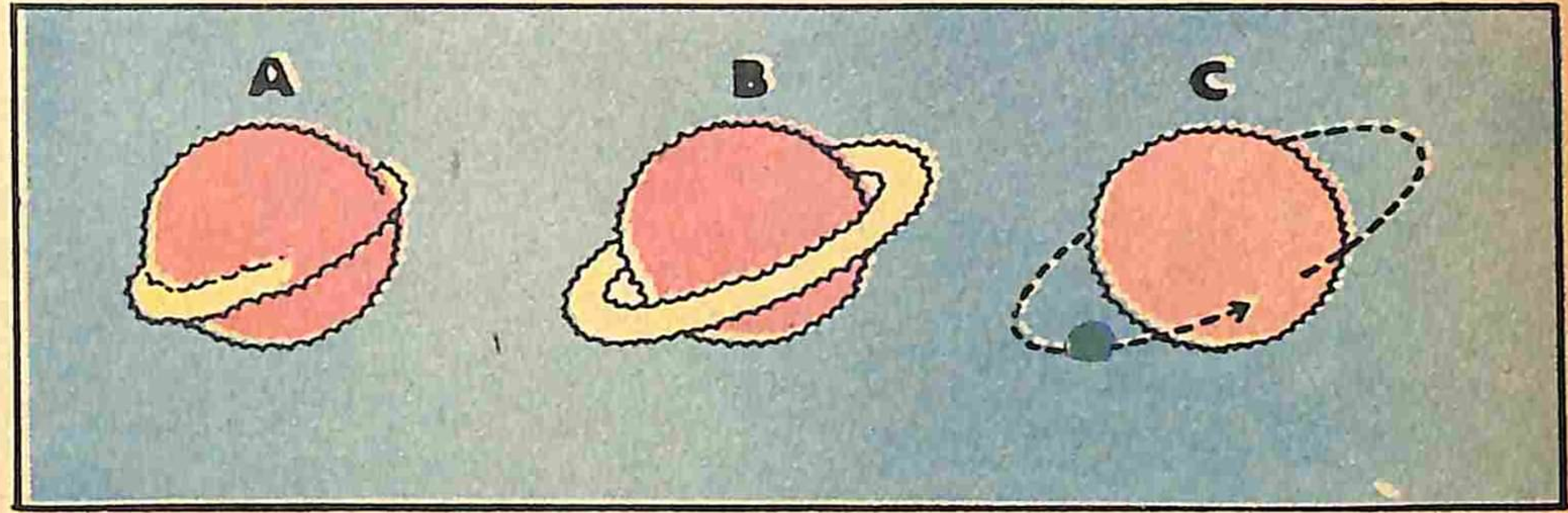
Dünya kaç yaşındadır ?

Dünyanın yaşı eskiden bazı tahminlerle hesaplanıyordu. Böyle olunca da herkes dünyanın yaşı hakkında ayrı bir rakam söylüyordu. Yaşadığımız yüzyılda dünyanın yaşı bilimsel usullerle hesaplanabilmektedir. Bu usullerden gerçeğe en yakın olanı şudur :

Radyoaktif bir eleman olan uranyum devamlı ve ölçülü olarak ayrışır ve helyum atomlarını çıkarıp radyoaktivitesini kaybederek kurşuna dönüşür. Buna göre bir gram helyumun yılda ne kadar kurşuna dönüştüğü hesaplanmış ve eski çağlardan kalma uranyumlu taşlardaki kurşun oranları bulunarak dünyanın yaşı çıkarılmıştır.

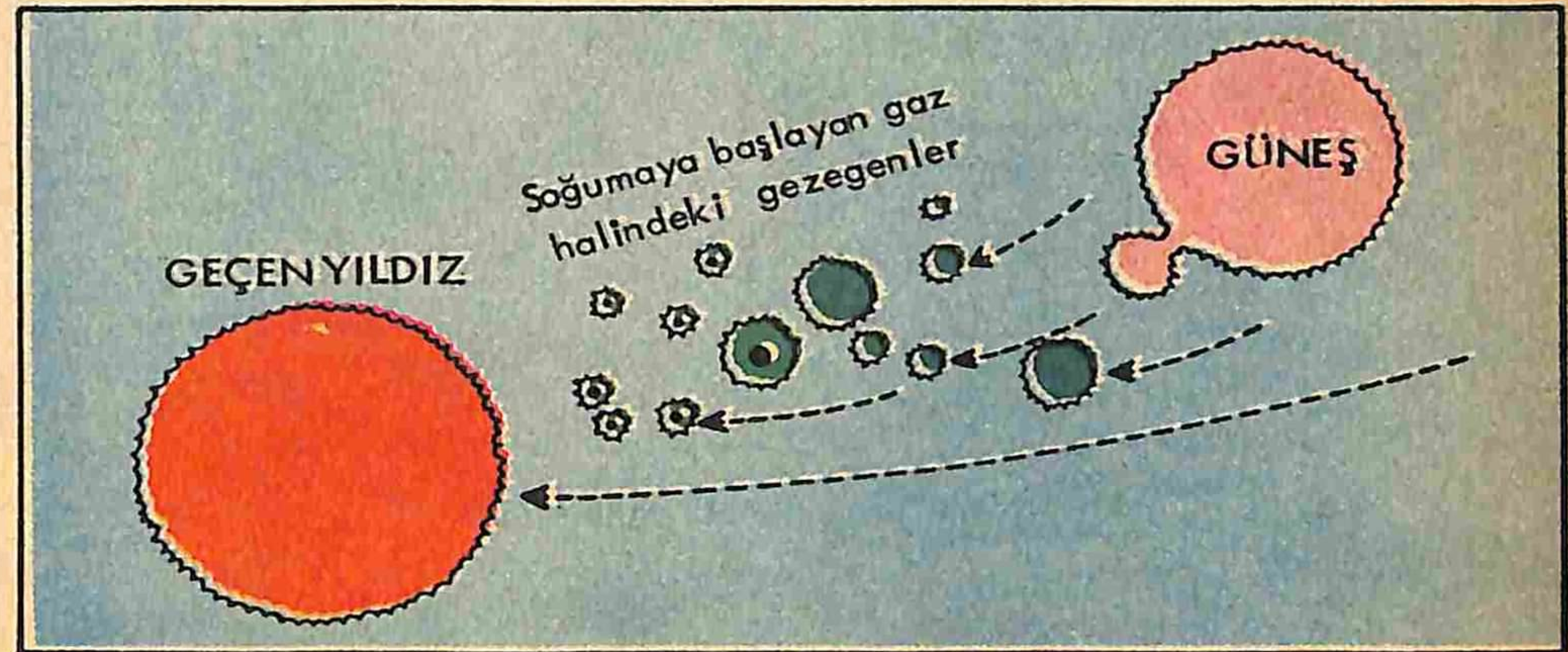
Bu usulle yapılan hesaplara göre dünyanın yaşı 2 ile 5 milyar yıl arasındadır.

Dünyanın oluşu ile ilgili üç teori



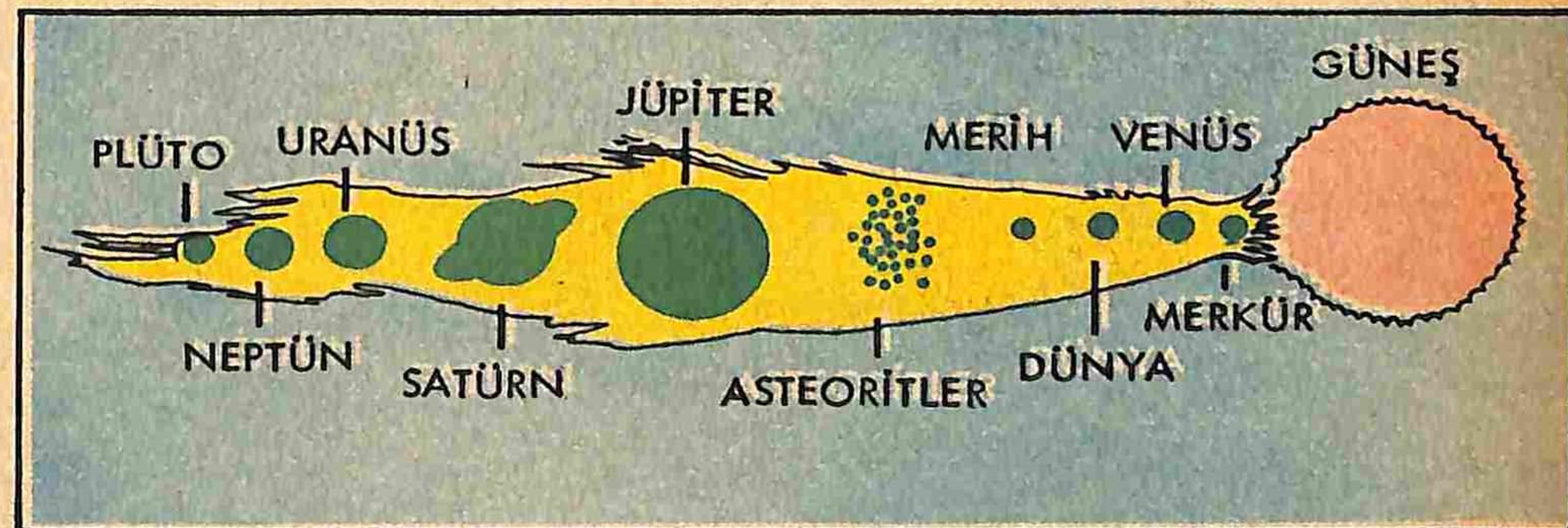
NEBULA TEORİSİ

Astronom Laplace tarafından ortaya atılan bu teoriye göre : A) Uzayda dönen bir gaz kütlesi yavaş yavaş soğuyup büzülmüş ve bir daire şekline gelmiştir. Yoğunluğu arttıkça orta kısmında bir halka meydana gelmeye başlamıştır. B) Bu kuşak daha sonra ana kütleden ayrılarak bir halka şekline gelmiştir. C) Soğuma devam edince kuşak yuvarlak bir kütle haline gelmiş ve gezegenler olmuştur. Ortadaki büyük kütle güneş olarak kalmıştır. Dünyanın oluşu da böyledir.



YILDIZ TEORİSİ

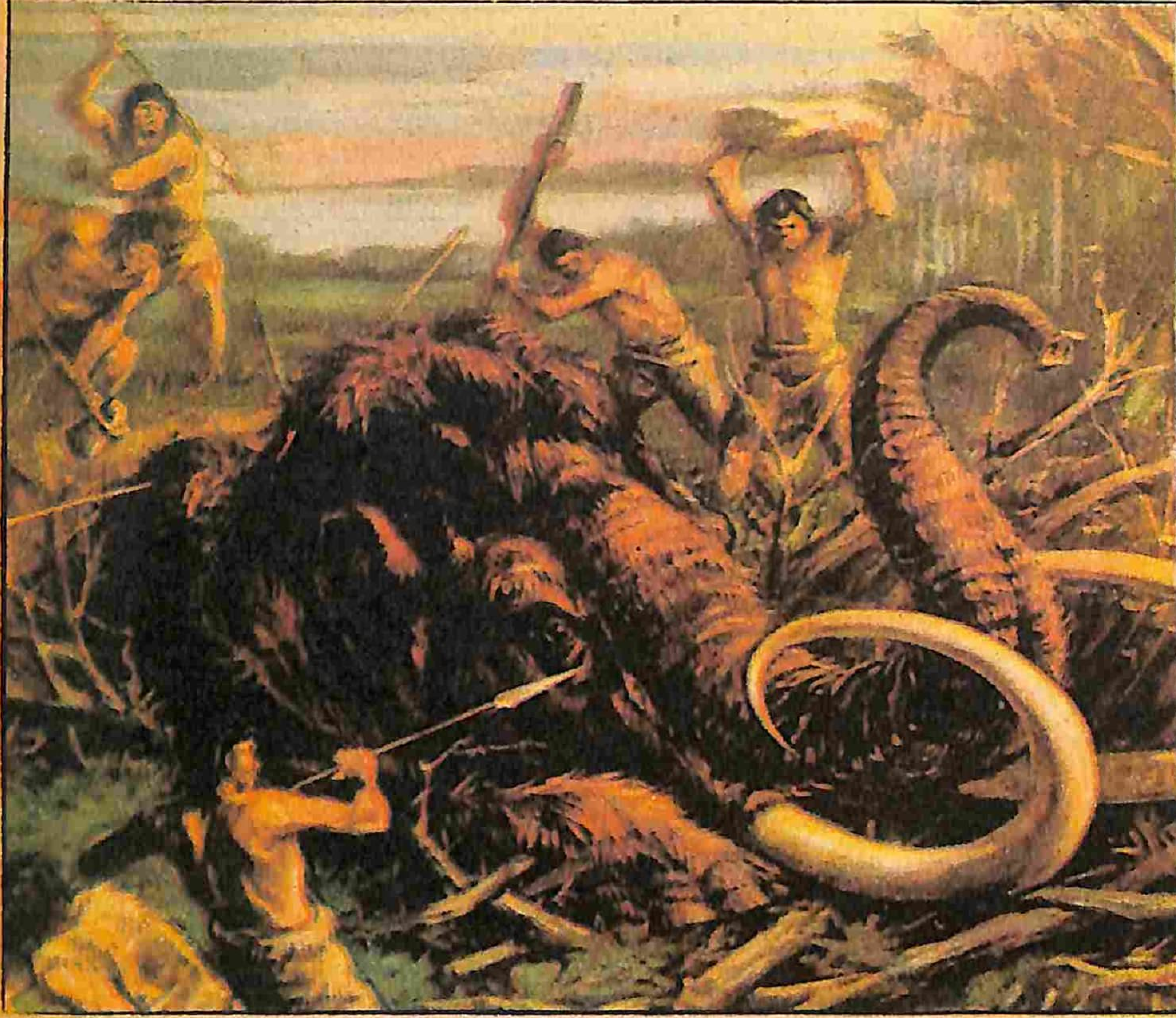
Astronom Multon'un ortaya attığı bu teoriye göre : Gaz halindeki güneş kütlesinin yakınından geçen bir yıldız çekim gücüyle bu kütleden parçalar koparmış, bu parçalar gezegenleri meydana getiren çekirdekler olmuştur.



KUYRUK TEORİSİ

Jeffreys adlı astronomun ortaya attığı bu teoriye göre: Dünya ve gezegenler güneşten gaz halinde uzayan bir kuyruktan meydana gelmiştir. Bu nedenle ortadaki gezegen (Jüpiter) büyük, iki yandakiler daha küçük olmuşlardır.

İlk insanlar nasıl yaşarlardı ?



İlkel insanlar Mamut avlıyor

İlk insanların yaşadığı devirde hayvanların çoğu vahşi idi. Bu nedenle insanlar bu hayvanlarla durmadan savaşırlardı. Ayrıca öldürdükleri hayvanların etini yer, derisinden de giyecek yaparlardı. Avlanırken taş ve ağaç dalları kullanırlardı

Yapılan araştırmalara göre insanlar ilk olarak bundan 50 bin yıl önce birlikte yaşamaya başlamışlardır. Yine aynı araştırmalar sonunda daha önce de dünyanın çeşitli yerlerinde insanların tek olarak yaşadığı anlaşılmıştır.

İlk insanlar ağaç kovuklarında ve mağaralarda adeta hayvan gibi yaşarlardı. Üstlerinde giysileri bulunmaz, bütün gün o zamanlar çok vahşi olan hayvanlarla uğraşırlardı.

İnsanların bu yaşantıları ateşin bulunuşuna kadar sürdü. Bir gün insanlar yıldırım düşmesi sonunda yanan ağaçlardan, volkanlardan çıkan lavlardan ilham alıp ateşi bulunca yaşantıları da değişti. Yiyeceklerini pişirmeyi, aydınlatmayı ve ısınmayı öğrendiler.

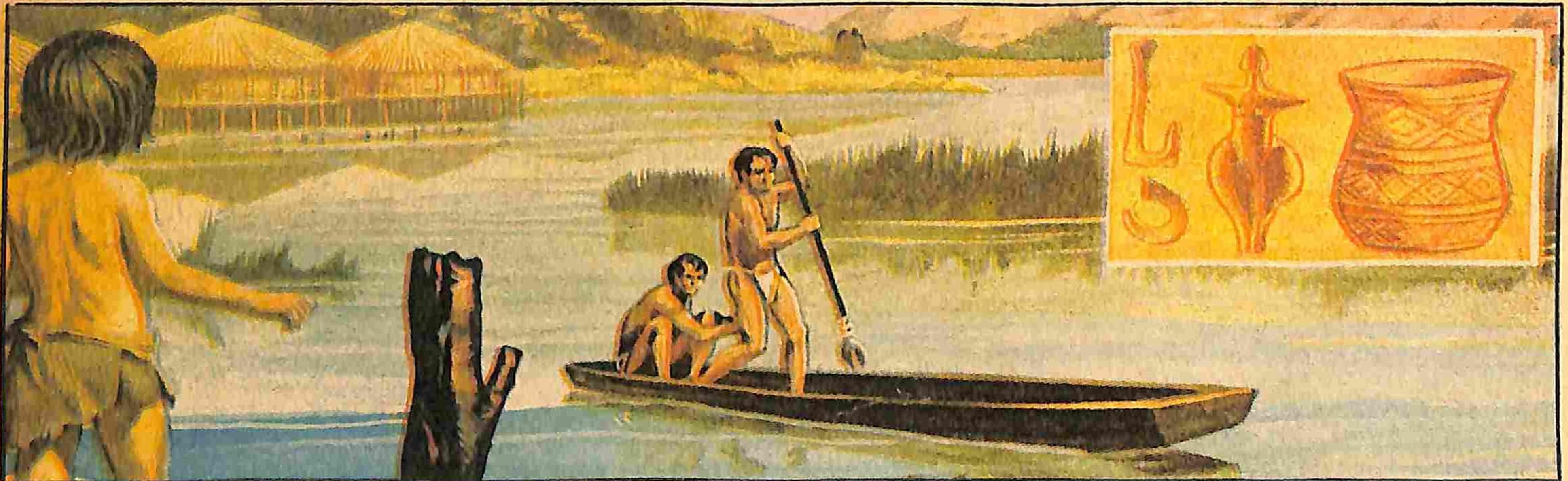
Tarih çağları

Tarih yazının icadı esas alınarak ikiye bölünmüştür. Bundan 6000 yıl öncesine rastlayan yazının icadından önceki zamanlara " Tarihten Önceki Çağlar", sonraki zamanlara da "Tarihten Sonraki Çağlar" denir.

Tarihten Önceki Çağlar, Taş Devri ve Maden Devri olmak üzere ikiye ayrılır.

Taş devri

İnsanların en ilkel devridir. Bu devirde yaşayan insanlar aletlerini taştan yaparlar mağaralarda yaşar-



Maden devrinde insanlar

Maden devri insanların uygarlık yönünden büyük aşamalar yaptığı dönemdir. Bu devirde insanlar, su kenarlarında yaptıkları evlerde otururlardı. Bazı hayvanları evcilleştirmişler ve balıkçılığı öğrenmişlerdi. Yukarıda maden devri insanları, evleri ve kullandıkları âletler (Küçük resim) görülüyor.

İlk insanların yaşayışları diğer canlılardan farksızdı

İlk insanların diğer canlılardan çok az farkı vardı. Öyle ki, onlar da garip sesler çıkararak konuşuyor mağaralarda yaşıyor ve ne bulurlarsa yiyorlardı. Hayatları vahşi hayvanlarla uğraşmakla geçiyordu.

lardı. Taş Devri de Yontma Taş ve Cilâlı Taş olarak ikiye ayrılır.

Yontma Taş Devri'nde insanlar taşları birbirine çarpıp kırarak alet yapmayı öğrenmişlerdi. Bu taşlardan yaptıkları silâhlarla avlanırlardı. Ateşin Yontma Taş Çağı'nın sonunda bulunduğu sanılmaktadır.

Cilâlı Taş Devri'nde ise insanlar taşları daha iyi işlemeğe onlara sap takmağa başladılar. Cilâlı Taş Devri insanları su kenarlarında saz ve ağaç dallarından yaptıkları evlerde otururlardı. Bu devirde bazı hayvanlar da evcilleştirildi.

Maden devri

Daha sonra insanlar demir, bakır ve kalay gibi madenleri buldular. Kullandıkları aletleri bu madenlerden yaptılar. Maden Devrinde madenlerin kullanılış sırasına göre, Bakır Çağı, Tunç Çağı, Demir Çağı gibi bölümlere ayrılır.

Tarihten sonraki çağlar

Yazının icadından sonraki zamanlar olan Tarih çağları da bazı önemli olaylara göre devirlere ayrılır. Bu devirler şunlardır: İlkçağ, Ortaçağ, Yeniçağ, Yakınçağ.



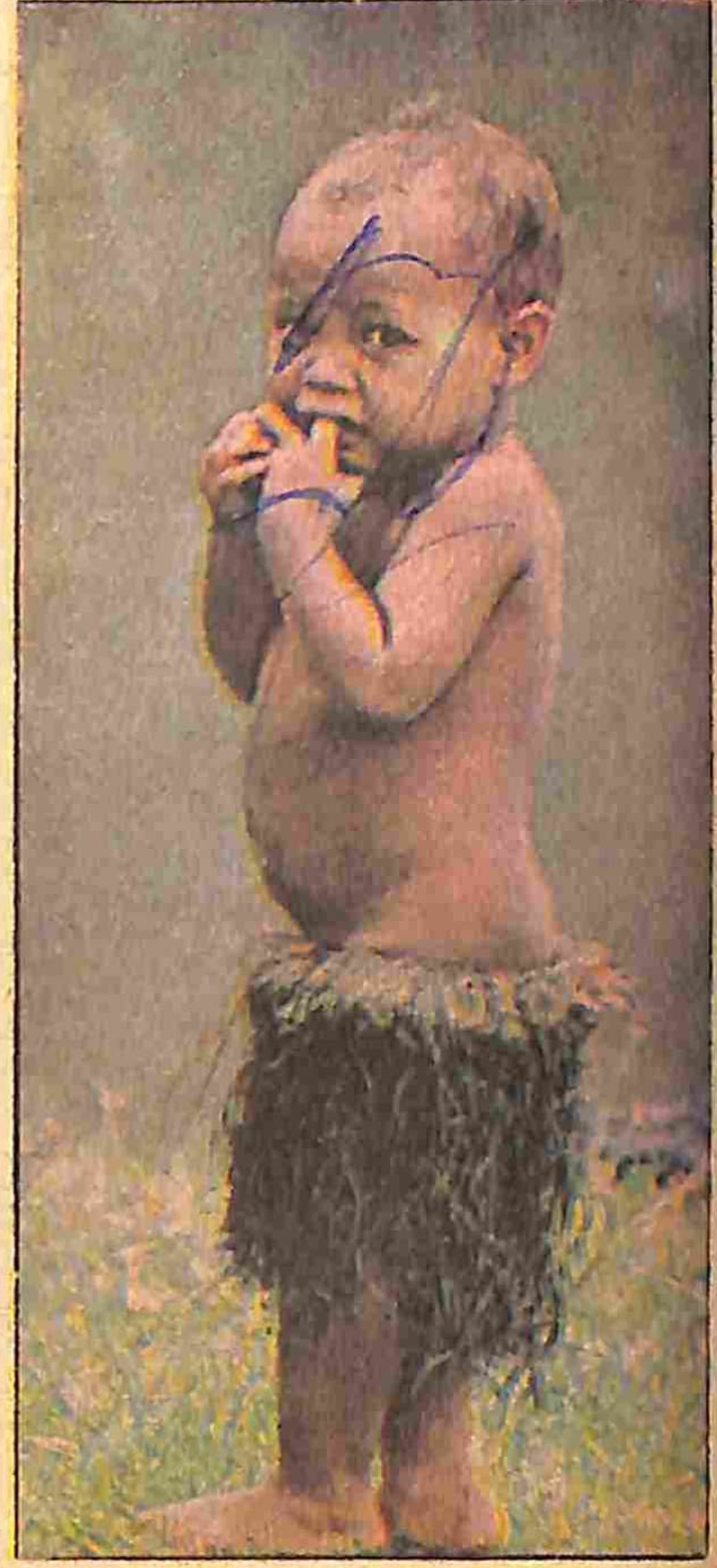
İnsanların ilk büyük buluşu: ATEŞ

İnsan tarihinde ilk büyük buluş ateştir. Uygarlığın ilk aşaması olan bu buluş tesadüfen ortaya çıkmıştır. İlk insanlar, yıldırım düştüğünde ağaçların yandığını, volkanlardan ateş fışkırdığını görüyor fakat bunun neden olduğunu bilmiyorlardı. Sonunda tahta parçalarını birbirlerine sürterken kıvılcım çıktığını gördüler ve uzun müddet uğraştıktan sonra ateş yakmayı başardılar. Daha sonraları ateş yakarken taş kullandılar.

Ülkeler ve İnsanlar

Mikronezya Adalarındaki bu minik devletin yüzölçümü üç futbol sahasınınki kadar

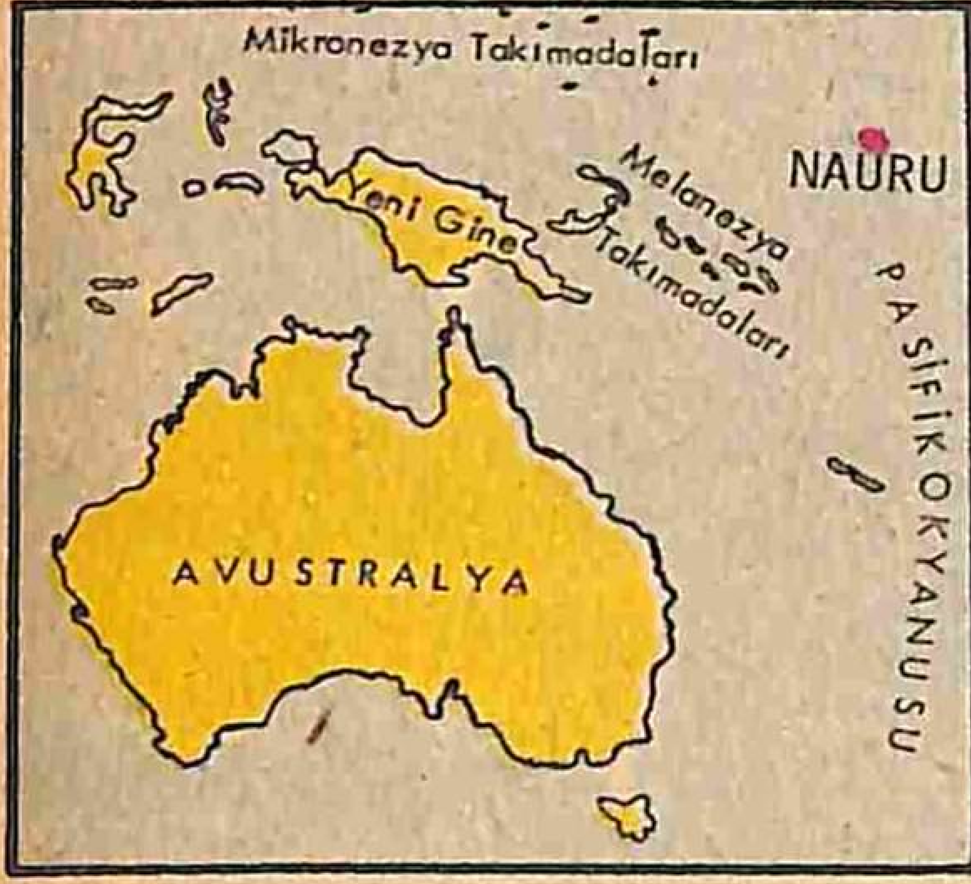
Dünyanın en küçük devleti : NAURU



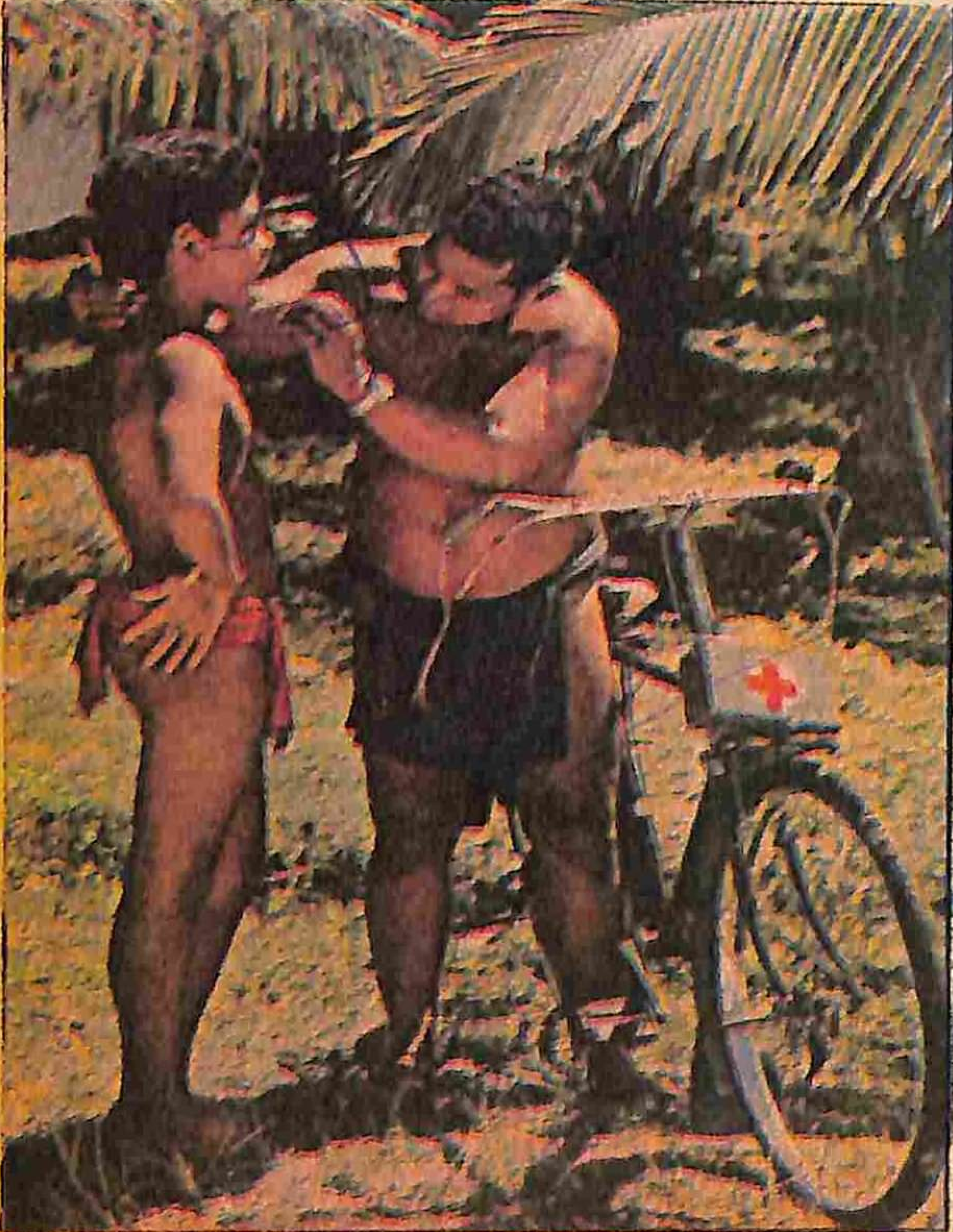
Naurulu bir çocuk

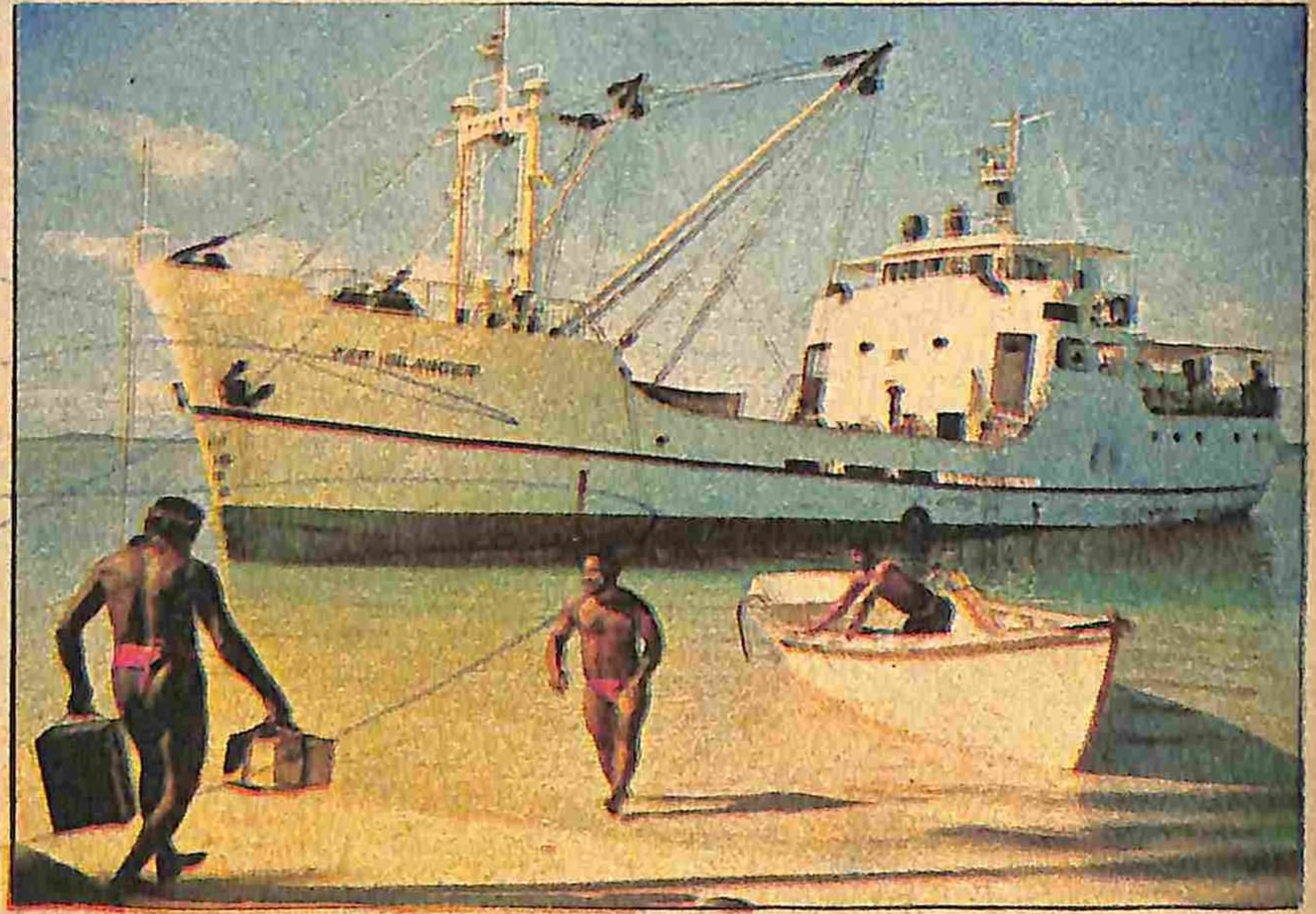
Halen dünyadaki devletlerin en küçüğü, Yeni Gine'nin kuzeyindeki Mikronezya takımadalarında küçük bir adanın üzerinde bulunmaktadır. Nauru adındaki adada aynı adla kurulan bu devletin yüzölçümü 21 kilometrekare - dir. Bu alan üç futbol sahasının kapladığı sahadan daha küçüktür. Nauru devletinin nüfusu ise 6000'den ibarettir. Bu rakam yurdumuzdaki büyük bir nahiyenin nüfusundan daha azdır.

Nauru devleti cumhuriyetle yönetilir. Başkenti tek şehri olan Makva'dır. Devletin nüfusunun üçte ikisi bu kentte oturur. Dış dünya ile çok az ilgisi olan Nauru devletinde halkın geçim kaynağı balıkçılıktır.



Nauru, Büyük Okyanus'ta, Yeni Gine'nin kuzeyindedir.





Naurulular ilkel bir hayat sürer

İlkel koşullar altında yaşayan Nauruluların dış dünya ile ilişkileri çok azdır. Adaya çok ender olarak uğrayan gemiler buradan su ve yiyecek alır (Yukarıda). Adadaki sağlık hizmetleri de yandaki gibi ilkel şekillerde yapılır. Devletin hastanesi yoktur.